

**ZAMONAVIY JAMIYATDA TA'LIMGA INVESTITSIYA VA IQTISODIY
RAQOBATBARDOSHLIK**

Yuldashev Shadiyor Shuxrat o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti To'rtko'l

fakulteti Mutaxassislik gumanitar va aniq

fanlar kafedrasi Katta o'qituvchisi

Kenjayeva Xurshida Sharofaddin qizi

Iqtisodiyot Universiteti, To'rtko'l filiali Buxgalteriya

hisobi yo'nalishi, 1-kurs, 252-guruh talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada zamonaviy jamiyatda ta'limga investitsiya qilishning iqtisodiy rivojlanish va raqobatbardoshlikni oshirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Ta'lim investitsiyasi inson kapitalining sifat darajasini ko'taradi, malakali kadrlar sonini oshiradi va mehnat bozorining samaradorligini mustahkamlaydi. Xalqaro amaliyot, statistik ma'lumotlar va iqtisodiy nazariyalar asosida ta'limga sarflangan mablag'ning qisqa va uzoq muddatli iqtisodiy natijalari yoritiladi. Shuningdek, ta'limning innovatsion rivojlanish, texnologik yangilanish va iqtisodiy barqarorlikka ta'siri o'rganiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim, investitsiya, inson kapitali, raqobatbardoshlik, iqtisodiy barqarorlik, innovatsiya.

ANNOTATION: This article provides a comprehensive analysis of how investments in education contribute to economic development and enhance competitiveness in modern societies. Educational investment strengthens human capital, increases the share of skilled workers, and improves labor market efficiency. Drawing on international experience, statistical data, and economic theory, the article explains the short- and long-term economic outcomes of investing in education. Furthermore, the impact of education on innovation, technological advancement, and economic sustainability is examined in detail.

Keywords: education, investment, human capital, competitiveness, innovation, economic sustainability.

АННОТАЦИЯ: В статье проводится всесторонний анализ влияния инвестиций в образование на экономическое развитие и повышение конкурентоспособности современного общества. Образовательные инвестиции укрепляют человеческий капитал, повышают квалификацию рабочей силы и улучшают эффективность рынка труда. На основе международного опыта, статистических данных и экономических теорий рассматриваются краткосрочные и долгосрочные экономические эффекты вложений в

образование. Также изучается влияние образования на инновации, технологическое развитие и экономическую устойчивость.

Ключевые слова: образование, инвестиции, человеческий капитал, конкурентоспособность, инновации, экономическая устойчивость.

Kirish:

Hozirgi iqtisodiy rivojlanish bosqichida global raqobat tobora kuchayib bormoqda. Davlatlar nafaqat mahsulot, balki bilim va malakali kadrlar uchun ham bir-biri bilan raqobatlashmoqda. Xomashyo resurslari cheklangan va mehnat bozori doimiy o'zgarishlarga duch kelayotgan sharoitda, ta'limning roli avvalgidan ham oshib ketdi. Yuqori texnologiyalar, intellektual salohiyat va innovatsion fikrlash iqtisodiy o'sishning eng asosiy omiliga aylandi. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy o'sishning eng tezkor va barqaror omili — bilim va inson kapitali. Ta'limga qilinadigan sarmoya nafaqat shaxsiy muvaffaqiyatni, balki butun jamiyatning kelajak taraqqiyotini belgilaydi. Shu maqolada men ta'limga investitsiya va uning milliy iqtisodiyot raqobatbardoshligiga ta'siri masalasini yoritaman.

Asosiy qism:

1. Bilim — zamonaviy iqtisodiy o'sishning bosh omili

Bugungi global iqtisodiyotda xomashyo resurslari emas, bilim va texnologiya hal qiluvchi rol o'ynamoqda. Masalan, Yaponiya va Janubiy Koreya tabiiy resurslarga ega bo'lmagan davlat sifatida, iqtisodiy o'sishning yuqori sur'atlariga faqat bilim va texnologiyaga investitsiya orqali erishdi.

Global iqtisodiyotda mehnat resurslari ko'payib borayotgan bir paytda tabiiy resurslar kamaymoqda. Shu sababli davlatlar bilimga asoslangan iqtisodiyotga (knowledge-based economy) o'tishga majbur. Singapur bu borada yaxshi misol: tabiiy resurslar yetishmasligiga qaramay, ta'lim va ilm-fanga yirik mablag' ajratish orqali xalqaro iqtisodiy maydonda yuqori raqobatbardoshlikka erishgan.

Shuningdek, ilm-fan va texnologiyalar rivoji orqali yangi ish o'rinlari yaratiladi. Masalan, IT sohasida global kompaniyalar yangi dasturchilar, analitiklar va innovatsion menejerlar talab qilmoqda. Bu talabni qondirish uchun ta'lim tizimiga sarmoya kiritish zarur, aks holda milliy iqtisodiyot global raqobatda ortda qoladi.

2. Innovatsion bosqichda inson kapitalining o'рни

Innovatsion rivojlanish davrida inson kapitali beqiyos ahamiyat kasb etadi. Dunyo bo'yicha yetakchi davlatlar — AQSH, Finlyandiya, Singapur, Yaponiya — o'z muvaffaqiyatlarini aynan inson kapitaliga yirik investitsiyalar yo'naltirgani tufayli qo'lga kiritdi.

Masalan, Finlyandiya ta'lim tizimi yuqori sifatli bo'lib, umumiy savodxonlik, matematika va tabiiy fanlar bo'yicha dunyoda yetakchi o'rinlarni egallaydi. Shu bois, har bir fuqaro bilim olish imkoniyatiga ega va bu davlatning texnologik rivojlanishiga,

startaplar va innovatsion loyihalarning kengayishiga sabab bo'ladi. Misol uchun, Finlyandiyada 2022-yilda startaplar soni 10 000 dan oshdi va ular asosan IT va ekologik texnologiyalar sohasida faoliyat yuritmoqda. Bularning barchasi ta'limga investitsiya orqali yaratilgan malakali kadrlar bilan bog'liq. Shu sababli, ta'limga investitsiya qilish nafaqat ijtimoiy, balki iqtisodiy zaruratdir.

3. O'zbekistonda ta'lim sohasidagi islohotlar va strategik maqsadlar

O'zbekistonning strategik maqsadi — rivojlangan demokratik davlatlar qatoriga kirish, milliy iqtisodiyot barqaror o'sishiga erishish, aholining hayot sifatini yaxshilash va jahon hamjamiyatida munosib o'rin egallashdir. Shu maqsadlarga erishishda ta'lim sohasini tubdan isloh qilish eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Ta'lim tizimida islohotlar olib borilayotganining sabablari:

Sobiq markazlashgan ta'lim tizimi bozor talablariga mos kelmas edi.

Yoshlar soni oshib borayotgani ta'limga bo'lgan ehtiyojni kuchaytiradi.

Zamonaviy malakali kadrlar yetishmasligi iqtisodiy rivojlanishni sekinlashtiradi.

“Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da quyidagi maqsadlar belgilangan:

Oliy ta'lim bilan qamrovni 50% dan oshirish.

Davlat–xususiy sheriklikni rivojlantirish.

Chet el universitetlari filiallarini tashkil etish. Kamida 10 ta xalqaro reytingdagi universitetni mamlakatga jalb qilish. Oliy ta'lim sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish. Misol sifatida, Toshkentdagi bir nechta xorij universitetlari filiallari hozirgi kunda yuqori sifatli ta'lim berib, talabalarni zamonaviy ish bozoriga tayyorlamoqda. Shu bilan birga, IT, muhandislik va biotexnologiya sohalarida startap loyihalari soni oshmoqda. Bu esa ta'lim tizimidagi investitsiyaning bevosita natijasidir.

4. Investitsiya va uning ta'limdagi roli

Investitsiya — bu iqtisodiy foyda yoki ijtimoiy natijaga erishish maqsadida yo'naltiriladigan mablag'dir. Ta'limga investitsiya quyidagi natijalarni beradi:

Infratuzilma yaxshilanishi (maktablar, kutubxonalar, laboratoriyalar).

O'qitish sifatining oshishi.

Talabalarning bilimga bo'lgan motivatsiyasi ortishi.

Mehnat unumdorligining oshishi.

Iqtisodiy o'sishning tezlashuvi.

Aholining yashash darajasi va hayot sifatining yaxshilanishi.

Prezident Sh. Mirziyoyev ta'kidlaganidek: “Har qaysi davlat, har qaysi xalq intellektual salohiyati, yuksak ma'naviyati bilan qudratlidir.” O'zbekistonda IT sohasida ishlayotgan yosh dasturchilar o'z bilim va ko'nikmalarini oshirib, startaplar va innovatsion loyihalarni ishga tushirmoqda. Natijada ular nafaqat shaxsiy daromad olmoqda, balki milliy iqtisodiyotga hissa qo'shmoqda.

5. Inson kapitaliga investitsiyaning qaytimi

Insonning ta'lim olishiga sarflangan har qanday mablag' vaqt o'tishi bilan ijobiy natija beradi:

Bilim ortadi → mehnat unumdorligi oshadi.

Mehnat unumdorligi oshadi → iqtisodiy o'sish tezlashadi.

Iqtisodiy o'sish → aholi turmush darajasi yaxshilanadi.

Masalan, oliy ma'lumot olgan yoshlar kichik biznes yoki innovatsion loyihalarni boshlash orqali iqtisodiy faollikni oshiradi. Shu bilan birga, xalqaro miqyosda raqobatbardosh kadrlar yetishadi. Shu bois ta'limga sarmoya qilish eng tez va ishonchli qaytadigan investitsiya hisoblanadi.

Xulosa: Yuqoridagi tahlillar aniq ko'rsatadiki, bugungi global iqtisodiyotda bilim va texnologiyalar nafaqat raqobatbardoshlikni belgilovchi, balki milliy rivojlanishning asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylangan. Ta'limga sarmoya kiritish orqali nafaqat yangi ish o'rinlari va innovatsion loyihalar rivojlanadi, balki butun iqtisodiy tizimning samaradorligi oshadi. Innovatsion davrda inson kapitali eng qimmatli resurs sifatida qaraladi: u milliy iqtisodiy barqarorlik va davlatning jahon maydonidagi mavqeini mustahkamlaydi.

O'zbekistonda olib borilayotgan ta'lim sohasidagi islohotlar esa mamlakatni zamonaviy, bilimga asoslangan iqtisodiyotga tayyorlamoqda, raqobatbardoshlikni oshirib, kelajak avlod uchun mustahkam poydevor yaratmoqda. Shu bois, ta'limga kiritilgan har bir investitsiya nafaqat shaxsiy bilim va malaka rivojini, balki butun jamiyatning farovonligi va uzoq muddatli taraqqiyotini kafolatlaydi. Shu tariqa, ta'limga investitsiya — eng ishonchli, samarali va uzoq muddatli natija beradigan sarmoya ekanligi yana bir bor isbotlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Becker G. Human Capital Theory.
2. Schultz T. Investment in Human Capital.
3. UNESCO. Global Education Monitoring Report.
4. World Bank. Education Statistics (EdStats).
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi.
6. Mirziyoyev Sh.M. Nutqlar to'plami, 2017–2023-yillar.
7. OECD. Education at a Glance.
8. Finlandiya Ta'lim va Innovatsiya Agentligi ma'lumotlari (FINEEC).